

Automaattisen ratkaisumenettelyn käyttöönottopäätös: Kansalaisuushakemukset

Päätös

Maahanmuuttovirasto ottaa käyttöön automaattisen ratkaisumenettelyn kansalaisuushakemusten ratkaisussa.

Automaattisessa ratkaisumenettelyssä ratkaistaan hakemukset, joissa Suomen kansalaisuus myönnetään hakemuksen mukaisesti. Automaattisen ratkaisumenettelyn piiriin kuuluvat hakemukset, joissa kaikki kansalaistamisen edellytykset ovat täyttyneet tarvittavien rekisteritarkastusten jälkeen, eivätkä vireyksen jälkeen toimitetut selvitykset sisällä sellaista tietoa, joka vaatisi harkintaa tai jonka vuoksi kansalaistamisen edellytykset eivät täytyisi hakijan kohdalla.

Menettely otetaan käyttöön 2.5.2024 lähtien. Automaattisesti voidaan ratkaista hakemus, joka on tullut vireille kyseisestä käyttöönottopäivästä alkaen.

Perustelut

Johdanto

Maahanmuuttovirasto on arvioinut automaattisen ratkaisumenettelyn käyttöönoton edellytykset tällä käyttöönottopäätöksellä. Automaattisen ratkaisumenettelyn käyttöönotossa on huomioitu henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuus ja rekisteröidyn oikeuksien toteutuminen, lainsäädännössä asetetut edellytykset automaattiselle ratkaisumenettelylle, sen käyttöönotolle sekä siinä noudatettavalle menettelylle.

Lisäksi on huomioitu hallintolaista (434/2003) ja kansalaisuuslaista (359/2003) tulevat edellytykset kansalaisuushakemusten käsittelylle ja ratkaisemiselle.

Henkilötietojen käsittely

Maahanmuuttovirasto käsittelee henkilötietoja maahanmuuttohallinnon henkilötietolain (615/2020) 1 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaisesti. Tietoja käsitellään Suomen kansalaisuuden saamista, säilyttämistä, menettämistä ja kansalaisuudesta vapautumista sekä kansalaisuusaseman määrittämistä koskevien asioiden käsittelyssä ja päätöksenteossa.

Käsittely perustuu yleisen tietosuoja-asetuksen (EU 2016/679, jäljempänä tietosuoja-asetus) 6 artiklan 1 kohdan c -alakohdan mukaisesti lakisääteisen veloitteen noudattamiseen.

Hallintolain edellytykset automaattiselle ratkaisumenettelylle

Automaattisen ratkaisumenettelyn edellytyksistä säädetään hallintolaissa. Viranomaisen voi hallintolain 53 e §:n mukaan ratkaista automaattisesti asian, johon ei sisälly tapauskohtaista harkintaa vaativia seikkoja. Automaattisen ratkaisemisen on perustuttava käsittelysääntöihin, jotka viranomaisen on laatinut sovellettavan lain ja etukäteisen harkinnan perusteella.

Maahanmuuttoviraston automaattinen päätöksenteko on normi- ja sääntöpohjaista. Viranomaisen on tehtävä etukäteinen harkinta siitä, mitkä asiat on mahdollista ratkaista automaattisesti, ja tunnistettava käsittelemiensä asioiden joukosta olennaisilta piirteiltään samanlaisina toistuvat asiat (ns. tyyppitapaukset), jotka viranomaisen arvion mukaan tulee ratkaista aina saman säännön mukaisesti. Maahanmuuttovirasto on etukäteen harkinnut, mitkä tämän käyttöönottopäätöksen kohteena olevista hakemuksista voidaan ratkaista automaattisesti niin, että lopputuloksena on lainmukainen ratkaisu.

Maahanmuuttovirasto on tunnistanut kansalaisuushakemuksista tyyppitapauksiksi kaikki kansalaisuushakemukset, joissa kansalaistamisen edellytykset täyttyvät automaattisesti, kun tarvittavat käsittelytoimet ja rekisteritarkastukset on suoritettu. Lisäksi edellytyksenä on, että asiaan liittyvät yleiset ja prosessuaaliset edellytykset täyttyvät automaattisesti, eivätkä vireytyksen jälkeen toimitetut selvitykset sisällä sellaista tietoa, jonka myötä asia vaatisi virkahenkilön harkintaa.

Automaattisessa ratkaisumenettelyssä ratkaistaan hakemukset, joissa Suomen kansalaisuus myönnetään hakemuksen mukaisesti. Maahanmuuttovirasto on laatinut tiedonhallintalain mukaiset käsittelysäännöt automaattisesti ratkaistavista asioista. Käsittelysäännöt sisältävät ne ehdot, joiden perusteella arvioidaan kansalaisuuden myöntämisen ja asian ratkaisemisen edellytysten täyttymistä. Käsittelysäännöt sisältävät myös ne ehdot, joiden pohjalta hakemus ohjautuu virkahenkilön käsiteltäväksi. Mikäli hakemus on ohjautunut virkahenkilölle käsiteltäväksi, ei sitä arvioinnin jälkeen voida palauttaa takaisin automaattiseen ratkaisumenettelyyn.

Käsittelysääntöihin on lisäksi määritetty tyyppitapausten rajaukset, joiden pohjalta asian ratkaisu aina siirtyy virkahenkilölle. Rajausten taustalla on tarve joko laajemmalle kokonaisharkinnalle tai teknisluonteisille rekisterimerkinnoille, joihin tarvitaan virkahenkilön toimia, tai asiassa on useampi asianosainen.

Automaattinen ratkaisu on rajattu hakemuksiin, jotka ovat tulleet vireille Maahanmuuttoviraston sähköisen asiointipalvelun kautta ja joissa kaikki kansalaistamisen edellytykset täyttyvät rekisteritarkastusten suorittamisen jälkeen. Mikäli edellytykset eivät täyty rekisteritarkastusten jälkeen automaattisesti vaan vaativat virkahenkilön käsittelyä, rajautuu hakemus automaattisen ratkaisun ulkopuolelle.

Automaattisen ratkaisun ulkopuolelle on rajattu kanssahakijoiden hakemukset ja huoltajan tai edunvalvojan puolesta tekemät hakemukset, joita ei voida ratkaista automaattisesti, koska asiassa on myös toinen asianosainen. Lisäksi mikäli hakija on alaikäinen ei kansalaisuushakemusta voida ratkaista automaattisesti. Lisäksi automaattisen ratkaisun edellytyksenä on, että hakijalla on jonkun valtion kansalaisuus eikä hakemusta koskien ole saatu tai pyydetty kansalaisuuslain 46 §:n 2 momentin mukaista lausuntoa.

Lisäksi mikäli hakijalla on turvakielto, on hakemus rajattu automaattisen ratkaisun ulkopuolelle. Turvakiellon alaisten tietojen käsittelyssä tulee noudattaa erityistä varovaisuutta, jonka vuoksi tietojen käsittelyä automaattisesti on rajoitettu.

Maahanmuuttovirasto on ottanut käsittelysääntöjä laatiessaan huomioon, että hakemusta ei voida ratkaista automaattisesti ennen kuin vireillepanoon liittyvät toimenpiteet ja vaadittavat viranomaisrekisteritarkastukset on tehty. Nämä vaiheet vaativat aina virkahenkilön toimia.

Maahanmuuttovirasto ei käytä automaattisessa ratkaisumenettelyssä sellaista logiikkaa, joka perustuisi sääntöjen sijasta tekoälyyn. Automaatiossa tehtävä päätös perustuu lainsäädännössä määritettyihin kansalaisuuden myöntämisen edellytyksiin, jotka ovat ohjelmoitavissa Maahanmuuttoviraston ulkomaalaisasioiden sähköiseen asiankäsittelyjärjestelmään käsittelysääntöinä.

Hallintolain 53 f §:ssä on säädetty oikeussuojaedellytyksestä. Oikeussuojaedellytyksen mukaan luonnolliseen henkilöön kohdistuvan ratkaisun voi tehdä automaattisesti vain, jos ratkaisun kohteena oleva henkilö voi kaikilta osin vaatia ratkaisuun oikaisua oikaisuvaatimuksella, jonka käsittelee päätöksen tehnyt viranomainen tai sen kanssa samaan rekisterinpitäjään kuuluva viranomainen. Tätä ei kuitenkaan edellytetä silloin, jos automaattisella ratkaisulla hyväksytään asianosaisen vaatimus, joka ei koske toista asianosaista.

Maahanmuuttovirasto ratkaisee automaattisesti tämän käyttöönottopäätöksen perusteella hakemukset, joissa hyväksytään hakijan vaatimus hakemuksen mukaisesti ja hakemusta ei ole rajattu automaattisen ratkaisun ulkopuolelle aiemmin asiakirjassa kuvatun mukaisesti. Automaattisesti ratkaistavat hakemukset koskevat aina vain yhtä asianosaista ja näin ollen päätökset voidaan tehdä ilman oikaisuvaatimusta.

Hallintolain 53 g §:ssä on säädetty automaattisesta ratkaisusta ilmoittamisesta. Tämän käyttöönottopäätöksen perusteella tehtävään automaattiseen ratkaisuun merkitään tieto siitä, että asia on ratkaistu hallintolain 53 e §:ssä tarkoitetulla tavalla automaattisesti. Päätöksessä on kerrottu Maahanmuuttoviraston verkkosivun osoite, josta tämä käyttöönottopäätös on saatavilla.

Tiedonhallintalain edellytykset automaattisen ratkaisumenettelyn käyttöönotolle ja käytölle

Laissa julkisen hallinnon tiedonhallinnasta (906/2019, jatkossa tiedonhallintalaki) luvussa 6 a säädetään automaattisen ratkaisumenettelyn dokumentoinnista, laadunvarmistamisesta, laadunvalvonnasta ja

käyttöön otosta sekä siitä miten automaattisen päätöksenteon virkavastuu kohdentuu.

Tiedonhallintalain 28 a §:n mukaan viranomaisen on dokumentoitava automaattisen ratkaisumenettelyn käyttöönottoon ja käyttöön liittyvien velvollisuuksien toteuttamisesta vastuussa olevien henkilöiden tehtäväjako. Lisäksi viranomaisen on varmistettava, että käsittelysäännöt on dokumentoitu siten, että niiden lainmukaisuus voidaan osoittaa. Käsittelysäännöistä on käytävä ilmi, miten ratkaisumenettelyn syrjimättömyys varmistetaan, miten asia selvitetään riittävästi ja asianmukaisesti ja miten ratkaisu perustellaan tai miten se voidaan jättää perustelematta. Viranomaisen on varmistettava, että vähintään viiden vuoden ajan asian ratkaisemisesta voidaan osoittaa, millä käsittelysäännöillä yksittäinen asia on ratkaistu automaattisesti ja missä vaiheissa luonnollinen henkilö on osallistunut asian käsittelyyn. Maahanmuuttovirasto on dokumentoinut velvollisuuksien toteuttamisesta vastuussa olevat henkilöt erillisin määräyksiin.

Maahanmuuttovirasto on laatinut automaattiselle ratkaisumenettelylle kattavat käsittelysäännöt. Maahanmuuttovirasto on huomioinut käsittelysäännöissä tiedonhallintalain mukaiset vaatimukset. Käsittelysäännöt on laadittu niin, että hyvän hallinnon vaatimukset ja perusoikeudet toteutuvat automaattisessa asiankäsittelyssä. Käsittelysäännöissä tuodaan esiin, miten kansalaisuushakemus käsitellään ja ratkaisu annetaan. Käsittelysäännöissä käydään läpi, mitä toimia virkahenkilö tekee hakemukselle, milloin tietyn seikan tarkistaminen edellyttää virkahenkilön harkintaa ja millä edellytyksillä hakemus voidaan palauttaa automaattiseen ratkaisuun.

Käsittelysääntöjen perusteella voidaan osoittaa, että automaation käyttöönotolle on ollut tässä käyttöönottopäätöksessä esitettyjen lakien mukaiset edellytykset.

Lisäksi Maahanmuuttovirasto on varmistanut, että vähintään viiden vuoden ajan asian ratkaisemisesta voidaan osoittaa, millä käsittelysäännöillä yksittäinen asia on ratkaistu automaattisesti ja missä vaiheissa virkailija on osallistunut asian käsittelyyn.

Tiedonhallintalain 28 b § mukaan viranomaisen on varmistettava ennen automaattisen ratkaisumenettelyn käyttöönottoa ja menettelyä käytön aikana muutettaessa, että menettely vastaa tiedonhallintalain 28 a §:n 2 momentissa tarkoitettua dokumentaatiota eli menettelystä laadittuja käsittelysääntöjä. Lisäksi viranomaisen on varmistettava, että automaattisesti laadituissa asianosaiselle annettavissa asiakirjoissa käytetään hyvää kieltä ja että laadun varmistamisen keskeiset toimenpiteet on dokumentoitu.

Maahanmuuttovirastossa on ennen käyttöönottoa varmistettu käsittelysääntöjen toiminnasta, ja että kehitetty automaattinen ratkaisumenettely vastaa laadittua dokumentaatiota. Käsittelysääntöjen testauksesta ja sen tuloksista on laadittu erillinen raportti. Testauksen yhteydessä on varmistettu asianosaiselle automatisoidussa toimintaprosessissa tuotettavien asiakirjojen, kuten päätösasiakirjan hyvästä kielenkäytöstä. Tiedonhallintalain 28 c §:n mukaan viranomaisen on valvottava automaattisesti ratkaistavien asioiden laatua ja sisällöllistä virheettömyyttä.

Maahanmuuttovirasto on dokumentoinut, miten laadunvalvonta toteutetaan ratkaisumenettelyn käyttöönoton jälkeen. Laadunvalvontaa toteutetaan suunnitelman mukaisesti ottamalla satunnaisotannalla hakemuksia manuaaliseen tarkasteluun. Maahanmuuttovirasto on lisäksi dokumentoinut, miten mahdollisten virhetilanteiden käsittely ja hallinta toteutetaan.

Kansalaisuuslain edellytykset

Suomen kansalaisuuden myöntämisestä säädetään kansalaisuuslaissa. Kansalaisuuslain 3 §:n mukaan Maahanmuuttovirasto päättää Suomen kansalaisuuden saamisesta, säilyttämisestä ja menettämisestä sekä kansalaisuusaseman määrittämisestä.

Kansalaisuushakemusten automaattinen ratkaisu perustuu Maahanmuuttoviraston laatimiin kansalaisuuslakiin perustuviin käsittelysääntöihin. Käsittelysäännöt on laadittu niin, että automaattinen ratkaisumenettely johtaa kussakin automaattisesti ratkaistussa asiassa kansalaisuuslain mukaiseen lopputulokseen.

Tietosuojalainsäädäntö

Tietosuoja-asetus edellyttää kansallista lainsäädäntöä automatisoitujen yksittäispäätösten tekemisestä. Tietosuoja-asetuksen 22 artiklan mukaisesti rekisteröidyllä on oikeus olla joutumatta sellaisen päätöksen kohteeksi, joka perustuu pelkästään automaattiseen käsittelyyn. Automaattisen päätöksenteon kieltä ei kuitenkaan sovelleta silloin, kun se on hyväksytty rekisterinpitäjään sovellettavassa unionin oikeudessa tai jäsenvaltion lainsäädännössä, jossa vahvistetaan myös asianmukaiset toimenpiteet rekisteröidyn oikeuksien ja vapauksien sekä oikeutettujen etujen suojaamiseksi.

Suomessa on 1.5.2023 tullut voimaan julkisen hallinnon automaattista ratkaisua koskeva lainsäädäntö, jota Maahanmuuttovirasto noudattaa ottaessaan käyttöön automaattisia ratkaisumenettelyjä. Automaattisen ratkaisun lainsäädännön oikeusperusta on hallintolain luvussa 8 b ja tiedonhallintalain luvussa 6 a. Lainsäädännöllä on vahvistettu suojatoimet, joita automaattisessa päätöksenteossa noudatetaan. Hallintolain sääntely perustaa viranomaiselle toimivallan tehdä ratkaisuja automaattisesti lukuun sisältyvillä edellytyksillä.

Oikeus vaatia ihmisen osallistumista tietojen käsittelyyn

Tietosuoja-asetuksen mukaan automaattisen päätöksen suojatoimiin kuuluu muun muassa se, että rekisteröidyllä on oikeus vaatia, että ihminen osallistuu tietojen käsittelyyn.

Hallintolain 53 f §:ssä tarkoitetun oikaisuvaatimuksen voidaan katsoa soveltuvan tietosuojaoikeudelliseksi suojatoimeksi, joka täyttää todetut vaatimukset. Jos oikaisuvaatimuksesta ei ole säädetty, oikeusturvaedellytyksen täyttäisi myös oikaisuvaatimukseen rinnastuva laissa säädetty oikeussuojakeino. Hallintolain 53 f § 2 momentin mukaan edellytystä oikaisuvaatimuksesta ei sovelleta, jos automaattisella ratkaisulla hyväksytään asianosaisen vaatimus, joka ei koske toista asianosaista. Kun asianosaisen

vaatimus hyväksytään vaaditulla tavalla, ei asianosaisella voida katsoa enää olevan tietosuojaoikeudellisen suojan tarvetta saada päätöstä ihmisen käsiteltäväksi (HE 145/2022, s. 154).

Maahanmuuttoviraston asioissa ei ole säädetty oikaisuvaatimuksesta. Tietosuoja-asetuksen edellyttämä suojatoimi toteutuu siten, että automaattisesti ratkaistaan ne kansalaisuushakemukset, joissa kansalaisuus myönnetään hakemuksen mukaisesti.

Informointi automaattisesta ratkaisumenettelystä ja etukäteinen informointi

Tietosuoja-asetukseen ja kansalliseen lainsäädäntöön sisältyy säännöksiä, joiden mukaan rekisteröidylle pitää antaa tieto siitä, että häntä koskeva päätös tehdään tai on mahdollista tehdä automaattisesti. Informointivelvollisuudesta ja siihen liittyvistä menettelyistä säädetään tietosuoja-asetuksen 12-14 artikloissa. Jos asia ratkaistaan automaattisesti, hallintolain 53 g §:n mukaan päätöksestä on käytävä ilmi se, että asia on ratkaistu automaattisesti, sekä tieto siitä, missä julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain 28 d §:ssä tarkoitettu käyttöönottopäätös on saatavilla.

Automaattisen ratkaisumenettelyn käyttöönoton yhteydessä Maahanmuuttovirasto on varmistunut yleisen tietosuoja-asetuksen mukaisesti kansalaisuutta hakevan etukäteisestä informoinnista. Kansalaisuutta hakeva saa tarvittavat tiedot automaattisen ratkaisun mahdollisuudesta sekä sähköisen asiointipalvelun kautta että Maahanmuuttoviraston verkkosivuilta. Kun hakija aloittaa kansalaisuutta koskevan hakemuksen täyttämisen Maahanmuuttoviraston sähköisessä asiointipalvelussa Enter Finlandissa, hänelle kerrotaan siinä yhteydessä, että asia voidaan ratkaista automaattisesti. Infotekstissä ei vielä oteta kantaa siihen, ratkaistaanko juuri kyseinen hakemus automaattisesti, sillä tätä ei vielä asiointin aloitusvaiheessa voida luotettavasti päätellä. Kansalaisuutta hakevalle ilmoitetaan, että lisätietoja automaattisesta ratkaisusta löytyy Maahanmuuttoviraston verkkosivuilta.

Maahanmuuttovirasto tiedottaa automaattisesta ratkaisusta, automaattisen ratkaisumenettelyn käytön perusteista ja muista asiakkaan oikeuksien kannalta keskeistä tiedoista verkkosivuillaan migri.fi/automaattinen-paatos. Verkkosivulla julkaistaan myös käyttöönottopäätös. Verkkosivu toimii viranomaisen yhteystietona, josta löytyy tarkemmat yhteydenottokanavat mahdollisten lisätietojen ja tietopyyntöjen tekemiseksi.

Lisäksi automaattisesti ratkaistuissa päätöksissä ilmoitetaan, että asia on ratkaistu automaattisesti ja mistä julkisen tiedonhallintalain 28 d §:ssä tarkoitettu käyttöönottopäätös on saatavilla.

Lapsen asema

Kansalaisuushakemuksissa asianosaisiksi katsotaan hakemuksen tekijä sekä hänen huollossaan oleva lapsi, jolle haetaan kansalaisuutta joko hakijan hakemukseen liitännäisellä hakemuksella tai itsenäisesti kansalaisuuslain 24 §:n mukaisella hakemuksella. Kansalaisuuslain 24 §:n mukaisen hakemuksen voi jättää myös lapsen edunvalvoja. Koska lapsen kansalaisuushakemuksessa on

lapsen lisäksi muita asianosaisia, ei automaattista ratkaisua sovelleta näihin hakemuksiin.

Päätöksen perusteena olevat asiakirjat

Päätöksen perusteena on asiakirjat, joilla Maahanmuuttovirasto on toteuttanut tiedonhallintalaissa säädetyt automaattisen ratkaisun käyttöönoton edellytykset.

- Määräys tiedonhallintalaissa säädettyjen velvollisuuksien toteuttamisesta olevien henkilöiden tehtävänjaosta (MIG-24159 ja MIG-249159)
- Käsittelysääntöjen ylätasoon kuvaus (MIG-2411907)
- Laadunvarmistussuunnitelma (MIG-2412438)
- Laadunvalvontasuunnitelma (MIG-2412211)

Säilytysaika

Tiedonhallintalain 28 d § mukaisesti tämä käyttöönottopäätös säilytetään vähintään viisi vuotta automaattisen ratkaisumenettelyn käytöstä poistamista seuraavan kalenterivuoden alusta lukien.

Muutoksenhaku

Tähän käyttöönottopäätökseen ei saa hakea muutosta (oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain (808/2019) 6 §:n 2 momentti).

Lisätietojen antaminen

Lisätietoja automaattisen ratkaisun ratkaisumenettelyn käytöstä saa sähköpostitse osoitteesta migri@migri.fi.

Johtaja

Pauliina Helminen

Johtava asiantuntija

Niklas Hämäläinen

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä.
Maahanmuuttovirasto 30.04.2024 klo 12:50. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.